

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення практичних занять
і організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«ЕКОНОМІКА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА»

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
всіх форм навчання зі спеціальності 241 – Готельно-ресторанна справа)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2023

Методичні рекомендації до проведення практичних занять і організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Економіка готельно-ресторанного господарства» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 241 – Готельно-ресторанна справа) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. : С. А. Александрова, В. Ю. Світлична. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. – 38 с.

Укладачі: канд. пед. наук, доц. С. А. Александрова,
канд. екон. наук, доц.. В. Ю. Світлична

Рецензент

І. М. Писаревський, доктор економічних наук, професор кафедри туризму і готельного господарства Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою туризму і готельного господарства, протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 СФЕРА ПОСЛУГ (ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННЕ ГОСПОДАРСТВО) ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА. ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННЕ ГОСПОДАРСТВО В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ СВІТУ ТА УКРАЇНИ.....	5
Тема 1 Інформаційне забезпечення досліджень у готельно-ресторанному господарстві. Статистична інформація	5
Тема 2 Ряди динаміки. Microsoft Office Excel як інструмент економічних розрахунків	5
Тема 3 Сфера послуг готельно-ресторанного господарства в економіці світу та України	8
Тема 4 Готельно-ресторанне господарство в національній економіці. Основні макроекономічні проблеми та показники.....	10
Тема 5 Готельно-ресторанне господарство в умовах макроекономічної нестабільності та криз.....	12
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ РІВЕНЬ ГОСПОДАРСЬКОЇ СИСТЕМИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА	14
Тема 6 Основи теорії конкурентного ринку. Е готельно-ресторанного господарства в умовах конкурентного ринку.....	14
Тема 7 Мікроекономічний рівень господарської системи у забезпеченні життєдіяльності підприємств готельно-ресторанного господарства. Теорія поведінки споживача.....	15
Тема 8 Мікроекономічний рівень господарської системи в забезпеченні життєдіяльності підприємств готельно-ресторанного господарства. Теорія поведінки споживача.....	17
Тема 9 Купівельна спроможність населення, її вплив на розвиток готельно-ресторанного господарства.....	19
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3 ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА.....	21
Тема 10 Підприємницька діяльність в туризмі та готельно-ресторанному господарстві як основа задоволення потреб споживачів..	21
Тема 11 Початок ведення підприємницької діяльності. Реєстрація підприємства.....	23
Тема 12 Визначення потреби в капіталі, необхідному для початку підприємницької діяльності.....	29
Тема 13 Планування виробничої (експлуатаційної) діяльності підприємств готельно-ресторанного господарства.....	28
Тема 14 Планування виробничої (експлуатаційної) діяльності підприємств готельно-ресторанного господарства.....	32
СПИСОК ДЖЕРЕЛ.....	36

ВСТУП

З метою забезпечення ефективної діяльності суб'єктів господарювання, можливістю використовувати весь спектр економічних інструментів управління підприємством фахівці підприємств сектору готельно-ресторанного господарства повинні розуміти економічні процеси на макро-, мезо- та мікрорівнях, системи господарювання та її основних законів.

Набуті знання сприятимуть умінню прийняття економічних рішень у ринкових умовах, що дозволить у майбутньому студентам вести професійну діяльність у сфері готельно-ресторанного господарства, розуміти та використовувати економічні закони, які діють на ринку послуг.

Процес викладання дисципліни «Економіка готельно-ресторанного господарства» спрямований на набуття знань, умінь, навичок, ціннісних установок і компетенцій щодо укладу світової, національної економік, економіки сектору готельно-ресторанного господарства.

Методика вивчення дисципліни базується на поєднанні лекцій, практичних занять, що передбачають вирішення поточних завдань, тестування і самостійної позааудиторної роботи студентів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

СФЕРА ПОСЛУГ (ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА) ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА. ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННЕ ГОСПОДАРСТВО В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ СВІТУ ТА УКРАЇНИ

Тема 1

Інформаційне забезпечення досліджень у туріндустрії. Статистична інформація

Питання для обговорення

1. Система інформаційного забезпечення наукових досліджень.
2. Статистика туризму: сутність, завдання, показники.
3. Глобальна статистична системи. Канали передачі міжнародної статистичної інформації щодо тур індустрії.
4. Статистичні показники тур індустрії.
5. Державна служба статистики України. Форми статистичної звітності підприємств тур індустрії в Україні.

Питання для самостійного опрацювання

1. Характеристики статистики туризму.
2. Міжнародні рекомендації зі статистики туризму.
3. Статистична комісія ООН.
4. Характеристики статистичної інформації у туризмі.
5. Показники туристичного попиту. Статистика туристичних витрат. Система показників туристичної пропозиції.

Тема 2

Ряди динаміки. Microsoft Office Excel як інструмент економічних розрахунків

Питання для обговорення

1. Динамічний ряд. Тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства в Україні.
2. Можливості програмного забезпечення Microsoft Office Excel.
3. Графічне подання матеріалу.

Довідковий матеріал

Динамічний ряд (ряди динаміки) – це послідовність чисел, які характеризують зміну соціально-економічного явища.

Характеристики інтенсивності динаміки:

- якщо відносно постійної бази – базисні;
- якщо кожен рівень ряду порівнюється з попереднім – ланцюгові.

Абсолютний приріст – абсолютний розмір збільшення (зменшення) рівня ряду за певний часовий інтервал і обчислюється як різниця рівнів ряду:

- базисний абсолютний приріст:

$$\Delta_t = Y_t - Y_0, \quad (1.1)$$

де $t = 0, 1, 2, \dots, n$ – номери рівнів ряду динаміки;

y_t – рівень « t » ряду динаміки;

- ланцюговий абсолютний приріст:

$$\Delta_t = Y_t - Y_{t-1}. \quad (1.2)$$

Темп зростання k_t – показує, у скільки разів рівень y_t , більший (менший):

- від базисного (базисний темп зростання):

$$K_t = Y_t \div Y_0; \quad (1.3)$$

- попереднього (ланцюговий темп зростання):

$$K_t = Y_t \div Y_{t-1}. \quad (1.4)$$

Темп приросту:

$$T_t = (K_t - 1) \times 100\%. \quad (1.5)$$

Питання для самостійного опрацювання до теми 2

1. Документи UNWTO щодо питання класифікації готелів та їх уніфікації.
2. Офіційний сайт «Державна служба статистики України» (URL: www.ukrstat.gov.ua).
3. Статистична інформація щодо стану готельно-ресторанного господарства в Україні та за регіонами.

Завдання 1

За даними про кількість працюючих та обсяги надання послуг готельного підприємства:

- визначте середньоквартальну кількість працівників;
- для кожного ряду розрахуйте базисні та ланцюгові абсолютні прирости.

Таблиця 1.1 – Вихідні дані

Показник	Минулий рік, квартал				Поточний рік, 1 кв
	1	2	3	4	
Кількість працівників на початок кварталу, осіб	82	78	74	76	78
Обсяг виробництва, тис. гр. од.	2 816	2 774	2 835	3 003	3 045

Завдання 2

Використовуючи зв'язок характеристик динаміки, визначте обсяги послуг закладу розміщення, абсолютну та відносну швидкість росту цих обсягів. Заповніть таблицю.

Таблиця 1.2 – Вихідні дані

Рік	Ланцюгові характеристики динаміки				
	Кількість послуг, ліжко-днів	Абсолютний приріст, ліжко-днів	Темп росту, kt	Темп приросту, %	Абсолютне знач. 1 % приросту, ліжко-днів
1	300	–	–	–	–
2	320				
3	336				
4	360				
5	372				

Завдання 3

За статистичними даними заповнити таблицю в середовищі Microsoft Office Excel, зробити висновки. Побудувати в середовищі Microsoft Office Excel графік динаміки кількості колективних засобів розміщування за період.

Таблиця 1.3 – Вихідні дані

Рік	Кількість колективних засобів розміщування, од.	Темп росту		Кількість місць у КЗР, тис. од.	Темп приросту	
		(базисний)	(ланцюговий)		(базисний)	(ланцюговий)
1	4 572			406,0	–	–
2	4 341			402,6		
3	4 256			375,6		
4	4 115			359,0		
5	4 719			300,0		

Завдання 4

За статистичними даними, представленими на сайті www.ukrstat.gov.ua визначити структуру туристів за останні 5 років та заповнити таблицю в середовищі Microsoft Office Excel. Побудувати стовпчикову діаграму структури туристів за період та колову діаграму структури туристів за останній рік періоду в середовищі Microsoft Office Excel.

Таблиця 1.4 – Вихідні дані

Рік	В'їзні (іноземні) туристи, %	Виїзні туристи, %	Внутрішні туристи, %
1			
2			
3			
4			
5			

Завдання 5

Визначити абсолютне та відносне відхилення кількості туристів, обслугованих туроператорами та турагентами та заповнити таблицю в середовищі Microsoft Office Excel, застосувавши формули.

Таблиця 1.5 – Вихідні дані

Рік	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами	Абсолютне відхилення, осіб	Відносне відхилення, %
1	2 425 089		
2	2 019 576		
3	2 549 606		
4	2 806 426		
5	4 557 447		

Тема 3

Сфера послуг (готельно-ресторанне господарство) в економіці країн світу та України

Питання для обговорення

1. Гіпотеза секторів економіки.
2. Структура економіки України за секторами. Сектори готельно-ресторанного господарства і туризму в Україні.
3. Мультиплікативний ефект в туризмі

Завдання 1

Згідно з гіпотезою трьох секторів економіки визначити, яка кількість населення України (%) була зайнята у первинному, вторинному та третинному секторах економіки. В останній стовпчик внести дані за рік перед поточним, скориставшись інформацією сайту www.ukrstat.gov.ua. Надати графічне зображення розподілу зайнятого населення за секторами в середовищі Microsoft Office Excel та зробити висновок щодо виявлених тенденцій (змін по секторах).

Таблиця 1.6 – Вихідні дані

Сектори	2012 р.	2014 р.	2015 р.	2019 р.	Звітний рік
Усього зайнято, тис. осіб	1 9261,4	1 8073	1 6443,2	1 6578,3	
Сільське, лісове та рибне господарство	3 308,5	3 091,4	2 870,6	3 010,4	
Промисловість	3 236,7	2 898,2	2 573,9	2 461,5	
Будівництво	836,4	746,4	642,1	699	
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4 160,2	3 965,7	3 510,7	3 801,3	
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1 150,9	1 113,4	998,0	999	
Тимчасове розміщування й організація харчування	326,7	309,1	277,3	304,0	
Інформація та телекомунікації	297,9	284,8	272,9	289,2	
Фінансова та страхова діяльність	315,8	286,8	243,6	211,6	
Операції з нерухомим майном	322,2	286,1	268,3	259,7	
Професійна, наукова та технічна діяльність	504,1	456,0	422,9	421,6	
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	343,9	334,3	298,6	317,9	
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	1 003,6	959,5	974,5	870,5	
Освіта	1 633,2	1 587,7	1 496,5	1 388,7	
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1 181,4	1 150,5	1 040,7	974,2	
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	225,6	221,2	207,9	197,6	
Інші види економічної діяльності	414,3	382,2	344,7	372,1	

Завдання 2

Розрахувати сукупний дохід від туризму країни, коефіцієнт доходів від туризму (КДТ).

Вихідні дані:

1. Прямі витрати туристів 1 000 000 ум.од.
2. Податки в середньому – 25 % від прямих доходів від туризму.
3. Збереження коштів населенням в середньому – 5 % від прямих доходів від туризму.
4. Імпорт – 20 % чистого доходу (без податків та збережень).

Приклад розрахунку 1-го обороту

1. Прямі доходи від туризму 1 000 000 ум.од.
2. Податки 250 000 ум.од. (1 000 000 – 0,25).
3. Збереження коштів населенням 50 000 у.е. (1 000 000 – 0,05).
4. Чистий дохід 700 000 ум.од. (1 000 000 – 250 000 – 50 000).
4. Імпорт 140 000 ум.од (700 000 – 0,2).

Визначити «витік» коштів з економіки країни в процесі рециркуляції (як сукупність податків, збереження коштів населенням та імпорту) у відсотках, прийнявши прямі доходи від туризму за 100 %. $КДТ = 100 \% / \text{відсоток витоку коштів}$.

Тема 4

Готельно-ресторанне господарство в національній економіці. Основні макроекономічні проблеми та показники

Питання для обговорення

1. Основні макроекономічні показники економік країн та світу.
2. Типи ВВП, дефлятор ВВП.

Довідковий матеріал

Дефлятор – це коефіцієнт переведення економічних показників, розрахованих у поточних цінах, у ціни порівнюваного (базового) періоду; відношення номінального ВВП до реального ВВП, тобто це індекс рівня цін вироблених товарів (послуг)

Дефлятор ВВП оцінює ступінь інфляції для всієї сукупності благ, які виготовляються та споживаються в країні.

Реальний ВВП = Номінальний ВВП/Дефлятор

Інфлювання – збільшення грошового виразу ВВП з урахуванням динаміки цін, дефлювання – його зменшення.

Завдання 1

Надайте відповідь на запитання:

- в чому полягає різниця реального ВВП від номінального ВВП;
- яким чином та з якою метою розраховується реальний ВВП;
- заповніть останній стовпчик таблиці?

Таблиця 1.7 – Вихідні дані

Рік	Номінальний ВВП, (млрд дол)	Дефлятор, %	Реальний ВВП, млрд дол.
1й	1 700	50	
2й	2 100	70	
3й	3 200	100	
4й	4 800	120	

Завдання 2

Заповніть останній стовпчик таблиці. Визначте, у якому випадку ви проводили дефліювання, а в якому інфлювання.

Таблиця 1.8 – Вихідні дані

Рік	Номінальний ВВП, млрд дол	Дефлятор,%	Реальний ВВП, млрд дол.
1	105	121	87
2	54	91	59
3	98	100	98

Завдання 3

У таблиці 1.9 представлена інформація щодо ВВП України. Доповнити інформацію до поточного року. Розрахувати дефлятор ВВП.

Таблиця 1.9 – Вихідні дані

Рік	Номінальний ВВП, млн. грн	Реальний ВВП, млн. грн	Дефлятор, %
1	1 408 889	1 304 064	
2	1 454 931	1 410 609	
3	1 566 728	1 365 123	
4	1 979 458	1 430 290	
5	2 383 182	2 034 430	

Завдання 4

Розрахувати реальний ВВП на душу населення (табл. 10).

Таблиця 10 – Вихідні дані

Рік	Реальний ВВП, млн. грн	Чисельність населення, тис. осіб	ВВП на душу населення
1	1 304 064	45 553,0	
2	1 410 609	45 426,2	
3	1 365 123	42 928,9	
4	1 430 290	42 760,5	
5	2 034 430	42 584,5	

Завдання 5

Номінальний ВВП країни за звітний рік склав 350 млн дол., дефлятор ВВП – 1,15; темп економічного зростання склав 109 %. Визначити реальний ВВП країни за плановий рік.

Завдання 6

Обчислити обсяг ВВП на душу населення, якщо у попередньому році ВВП становив 689 млн. грн, ВВП на душу населення – 12 000 грн.

У поточному році ВВП зріс на 11 % при цьому чисельність населення скоротилася на 2 %.

Завдання 7

1. Знайти в Інтернеті статистичну інформацію щодо макроекономічних показників (ВВП України) (*URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> /статистична інформація/ економічна статистика/національні рахунки/ Квартальні національні рахунки/ Валовий внутрішній продукт у фактичних цінах та Річні національні рахунки/Валовий внутрішній продукт/ Валовий внутрішній продукт виробничим методом та валова додана вартість за видами економічної діяльності (2010–2019)*).

У документі «Валовий внутрішній продукт виробничим методом та валова додана вартість за видами економічної діяльності» обрати дані з таблиці Валовий внутрішній продукт виробничим методом та валова додана вартість за видами економічної діяльності у фактичних цінах(частина таблиці щодо ВВП та його складових.

2. Сформувати за статистичними даними таблиці:

- структура ВВП з 2000 по 2021 рр.;
  - темпи росту (загального ВВП та складових) базисні (за базис приймаємо 2000 р.) та ланцюгові;
  - структура ВВП з 2000 по 2020 р. за секторами економіки.
3. Проаналізувати отримані дані, зробити висновки щодо такого:
- загальна динаміка ВВП;
  - внесок ГРГ в структуру ВВП;
  - динаміки частки ГРГ у структурі ВВП.

Тема 5

Готельно-ресторанне господарство в умовах макроекономічної нестабільності та криз

Питання для обговорення

1. Циклічність економіки.
2. Світові кризи та їх наслідки.
3. Вплив криз на ГРГ.
4. ВВП, безробіття, інфляція: взаємозв'язок показників.

Довідковий матеріал

Безробіття – це соціально-економічне явище, при якому частина економічно активного населення не зайнята у сфері економіки. Безробіття виступає як перевищення пропозиції робочої сили над попитом на неї.

Фактичний рівень безробіття (%) :

$$PB_{\phi} = B_{\phi} / \varepsilon_a \times 100, \quad (1.6)$$

де B_{ϕ} – чисельність безробітних, визначена за методом МОП на підставі вибіркового замірів,

ε_a – чисельність економічно активного населення.

Рівень офіційно зареєстрованого безробіття (в %) :

$$PB_p = B_p / \varepsilon_a \times 100, \quad (1.7)$$

де B_p – чисельність безробітних, які офіційно зареєстровані в органах служби зайнятості як такі, що шукають роботу, а також визнані безробітними.

При відсутності даних про **чисельність економічно активного населення** її можна розраховувати таким чином:

$$\varepsilon_a = 3 + B, \quad (1.8)$$

де 3 – облікова чисельність зайнятих у народному господарстві або регіоні;

B – чисельність безробітних, розрахована за методологією МОП (B_{ϕ}), або чисельність незайнятих, зареєстрованих в органах служби зайнятості в якості тих, хто шукає роботу (B_p).

Залежність між ВВП та рівнем безробіття демонструє **закон (закономірність) Оукена**: кожен відсоток перевищення фактичного рівня безробіття над природнім, викликає зменшення ВВП на 2,5 % (це значення не є постійним):

$$\frac{ВВП_{\phi} - ВВП_n}{ВВП_n} = -K_{чут}(PB_{\phi} - PB_n), \quad (1.9)$$

де $ВВП_{\phi}$ та $ВВП_n$ – фактичний та потенційний ВВП;

PB_{ϕ} та PB_n – фактичний та потенційний рівень безробіття;

$K_{чут}$ – коефіцієнт чутливості ВВП до динаміки циклічного безробіття (2,5 %).

Завдання 1

Потенційний ВВП – 1 400 млрд грн. Фактичний ВВП на початок року склав 1 330 млрд грн, на кінець року – 1 295 млрд грн. Природний рівень безробіття становить 5 %.

Використовуючи залежність Оукена, розрахувати, на скільки відсотків зміниться рівень безробіття протягом року.

Завдання 2

Чисельність зайнятих у складі економічно активного населення - 85 млн. осіб; чисельність безробітних – 15 млн осіб. Через місяць із 85 млн осіб, які мали роботу, минулого місяця було звільнено 0,5 млн осіб; 1 млн осіб із числа офіційно зареєстрованих безробітних припинили пошуки роботи.

Визначити початковий рівень безробіття, чисельність зайнятих, кількість безробітних і рівень безробіття через місяць.

Завдання 3

Фактичний ВВП (валовий національний продукт) становить 750 млрд дол., природний рівень безробіття – 5 %, фактичний рівень безробіття – 9 %.

Який обсяг продукції у вартісному вираженні недовироблений у країні (коефіцієнт Оукена – 2,5 %).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ РІВЕНЬ ГОСПОДАРСЬКОЇ СИСТЕМИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Тема 6

Основи теорії конкурентного ринку. Готельно-ресторанне господарство в умовах конкурентного ринку.

Питання для обговорення

1. Попит, пропозиція, ціна.
2. Ринкова рівновага.

Довідковий матеріал

Ринкова рівновага – це стан ринку, за якого обсяги попиту та пропозиції збігаються ($Q_D = Q_S$).

Ціна рівноваги – це ринкова ціна, за якої обсяг попиту дорівнює обсягу пропозиції.

Рівноважний обсяг продукції – це обсяг попиту та пропозиції за ціною рівноваги.

Завдання 1

Функція попиту – $Q_D = 4750 - 350P$, функція пропозиції – $Q_S = 1600 + 100P$:

1. Визначити рівноважні ціну (грн) та обсяг продажу (од.) в умовах рівноваги.
2. Що відбудеться, якщо на цей товар буде встановлена фіксована ціна 9 грн?
3. Порівняйте сукупний виторг продавця за обох значень ціни та фінансові втрати (виграш).

Завдання 2

Функція попиту населення на товар задана рівнянням $QD = 8 - P$, функція пропозиції товару – $QS = 2P - 4$:

1. Обчисліть рівноважні ціну (грн) і обсяг продажу (тис. шт.).
2. Визначте обсяг продажу і величину незадоволеного попиту, якщо ціна товару буде фіксована на рівні 3 грн за одиницю.
3. Порівняйте сукупний виторг продавця за обох значень ціни та фінансові втрати (виграш).

Завдання 3

Функція попиту на товар задана рівнянням $QD = 8 - P$, функція пропозиції товару – $QS = P - 1$:

1. Обчисліть параметри ринкової рівноваги (ціна – грн, обсяг – тис. шт.).
2. Визначте, як вплине на рівноважну ціну та рівноважний обсяг продукції зменшення попиту на 25 % (розмір відсотка дорівнює варіанту РГР).

Тема 7

Мікроекономічний рівень господарської системи у забезпеченні життєдіяльності підприємств готельно-ресторанного господарства. Теорія поведінки споживача

Питання для обговорення

1. Сутність та види еластичність.
2. Еластичність попиту за ціною.

Довідковий матеріал

Еластичність – ступінь реагування однієї змінної величини внаслідок одновідсоткової зміни другої змінної величини.

Еластичність попиту за ціною – це процентна зміна обсягу попиту, спричинена однопроцентною зміною ціни даного товару.

$$K_{ел(ц)} = \frac{O_z - O_m}{O_m} / \frac{Ц_z - Ц_m}{Ц_m}, \quad (2.1)$$

де O_z, O_m – обсяг наданих готельних послуг за звітний та минулий роки відповідно, тис. люд.-днів;

$Ц_z, Ц_m$ – середня ціна готельної послуги за звітний та минулий роки відповідно, грн.

Таблиця 2.1 – Характеристика попиту туристів за коефіцієнтом еластичності за ціною

Коефіцієнт еластичності	Характер попиту	Поведінка покупців	
		якщо ціна знижується	якщо ціна підвищується
1	2	3	4
$K_{ел.(\pi)} = \infty$	Цілком (абсолютно) еластичний	Підвищують обсяг споживання послуг до необмеженого розміру	Знижують обсяг споживання послуг до необмеженого розміру (або повністю відмовляються від послуг)
$1 < K_{ел.(\pi)} < \infty$	Еластичний	Значно підвищують обсяг споживання послуг (вищими темпами, ніж зростає ціна)	Значно знижують обсяг споживання послуг (попит знижується вищими темпами, ніж зростає ціна)
$K_{ел.(\pi)} = 0$	Цілком (абсолютно) нееластичний	Підвищують попит тим самим темпом, що й падає ціна	Знижують попит тим самим темпом, що й падає ціна
$K_{ел.(\pi)} = 1$	Одинична еластичність	Абсолютно не змінюють обсягу споживання послуг	Абсолютно не змінюють обсягу споживання послуг
$0 < K_{ел.(\pi)} < 1$	Нееластичний, низькоеластичний	Підвищують попит меншими темпами, ніж темпи зниження ціни	Знижують попит меншими темпами, ніж темпи зростання ціни

Завдання 1

За прогнозами передбачається у майбутньому періоді збільшення рівня цін на готельні послуги в середньому на 5 %.

За даними таблиці 2.1:

– визначити коефіцієнт еластичності реалізованого попиту на готельні послуги за ціною;

– дати економічну оцінку реалізованого попиту на готельні послуги щодо ступеня його еластичності за ціною;

– розрахувати платоспроможний попит на основні послуги готельних підприємств України у плановому році в натуральних і вартісних одиницях виміру.

Таблиця 2.2 – Вихідні дані

Показники	Роки	
	1-й (минулий)	2-й (звітний)
Доходи від основного виду діяльності (плата за проживання), тис. грн	283 719,20	383 918,60
Обсяг наданих готельних послуг, тис. люд.-днів	8 166,73	8 933,85

Завдання 2

За даними таблиці 2.2:

– визначити коефіцієнт еластичності реалізованого попиту туристів на послуги перукарні готельного комплексу за ціною;

– розрахувати прогнозний обсяг попиту на послуги перукарні готельного комплексу за умови, що передбачається підвищення ціни за послугу на 7 %.

Таблиця 2.3 – Вихідні дані

Показники	Роки	
	1-й	2-й
Обсяг реалізованих послуг, тис. од.	26	28
Середня ціна за послугу, грн	9,0	12,0

Завдання 3

За даними таблиці 2.3:

- визначити залежність попиту від ціни на основні послуги готелю із використанням коефіцієнта еластичності;
- визначити обсяг виручки за базовий та звітний роки, приріст (зниження) виручки;
- визначити прогнозну ціну, якщо динаміка її зростання збережеться;
- визначити плановий дохід, зробити висновок щодо зміни ціни-доходу за три періоди.

Таблиця 2.4 – Вихідні дані

Показники	Роки	
	1-й	2-й
Обсяг реалізованого попиту на основні послуги готелю, людино-днів	27628,0	95801,0
Середня ціна послуги проживання за добу в готелі, грн.	1380,0	1532,0

Завдання 4

Визначити, чи еластичний попит на путівки, якщо при зниженні ціни з 600 ум. од. до 400 ум. од. попит зріс в 1,5 разів?

Тема 8

Мікроекономічний рівень господарської системи у забезпеченні життєдіяльності підприємств готельно-ресторанного господарства. Теорія поведінки споживача

Питання для обговорення

1. Мікроекономічний рівень господарської системи у забезпеченні життєдіяльності підприємств готельно-ресторанного господарства.
2. Теорія поведінки споживача.
3. Графічний метод визначення рівноважної ціни та обсягу продажів у середовищі Microsoft Office Excel.

Завдання 1

Функція попиту – $QD = 4750 - 350 P$, функція пропозиції – $QS = 1600 + 100 P$. За даними рівнянь попиту та ціни побудувати графіки ціни та попиту (шаг зміни (прирошення) 0,5), позначити точку ринкової рівноваги, визначити рівноважну ціну та обсяги продажів, вивести на область графіку рівняння функцій.

Завдання 2

Побудувати графік функції $y = 8 \times 2 + 12$ (шаг зміни (прирошення) 0,5).

Завдання 3

У середовищі Microsoft Office Excel додати до таблиці строку «Середнє значення», додати два стовпчика «коефіцієнт еластичності за ціною» та «тип еластичності попиту». Внести формули для розрахунку. Коефіцієнт еластичності розрахувати за модулем.

Таблиця 2.5 – Вихідні дані

Товарна категорія/тип номера готелю	Ціна, грн		Обсяги продажів, люд.-діб	
	січень	лютий	січень	лютий
Готельний номер типу 1	2 331	2 335	432	731
Готельний номер типу 2	391	373	2 000	2 200
Готельний номер типу 3	562	563	203	402
Готельний номер типу 4	282	266	7 500	7 300
Готельний номер типу 5	408	493	15 440	15 440
Готельний номер типу 6	433	418	2 000	3 000
Готельний номер типу 7	596	595	4 962	6 198
Готельний номер типу 8	214	225	2 616	4 645
Готельний номер типу 9	423	418	3 999	3 733
Готельний номер типу 10	383	368	1 292	1 164
Готельний номер типу 11	339	337	9 869	10 390

Завдання 4

У готелі планують ввести додаткову послугу. З метою визначення ціни, яка могла б задовольнити більшу кількість споживачів, було проведено опитування (48 осіб). Споживачам було запропоновано відповісти на питання: За якою максимально припустимою ціною ви придбали би додаткову послугу? Створити зведену таблицю з метою систематизації результатів опитування, побудувати графік (тренд) попиту за результатами опитування споживачів, вивести рівняння залежності на область графіка.

Таблиця 2.6 – Вихідні дані (результати опитування)

Споживач-респондент	Максимально припустима ціна	Споживач-респондент	Максимально припустима ціна	Споживач-респондент	Максимально припустима ціна
1	90	17	75	33	85
2	52	18	70	34	73
3	120	19	65	35	110
4	50	20	60	36	125
5	85	21	90	37	59
6	73	22	95	38	75
7	60	23	80	39	90
8	48	24	85	40	52
9	55	25	110	41	120
10	100	26	100	42	50
11	80	27	100	43	85
12	70	28	59	44	95
13	60	29	75	45	55
14	110	30	70	46	85
15	125	31	65	47	80
16	59	32	50	48	105

Тема 9

Купівельна спроможність населення, її вплив на розвиток готельно-ресторанного господарства

Питання для обговорення

1. Купівельна спроможність населення.
2. Купівельні фонди населення.
3. Ємність ринку.

Довідковий матеріал

Купівельні фонди населення – обсяг коштів, призначених для купівлі туристських послуг і продуктів, що становлять різницю між усією сумою грошових витрат і сумою товарних та нетоварних витрат не туристського призначення.

Ємність ринку країни = купівельні фонди населення країни в частині туристського призначення, грн. + обсяг послуг, наданих іноземним туристам на території країни, грн – обсяг послуг, наданих вітчизняним туристам за межами країни, грн.

Ємність локального ринку = купівельні фонди населення регіону в частині туристського призначення, грн – іншорайонний попит, грн.

Завдання 1

Доходи населення (заробітна плата) – 5 315 млн грн.

Інші доходи – 57,40 % від заробітної плати.

Витрати туристського призначення – 12 % від загального розміру доходів.

Попит місцевого населення на туристський продукт інших регіонів – 25 % від купівельних фондів місцевого населення на туристський продукт.

Іншорайонний попит – 32 % від купівельних фондів місцевого населення на туристський продукт.

Визначити:

- купівельні фонди туристського призначення, млн грн;
- ємність туристського ринку, млн грн.

Завдання 2

Грошові витрати і заощадження на душу населення – 12 187,98 млн грн.

Частка туристичних послуг у структурі витрат населення – 12 %.

Чисельність населення – 42 млн осіб.

Обсяг реалізованого попиту на послуги іноземного (в'їзного) туризму – 10 385,40 млн грн.

Обсяг попиту населення на послуги закордонного туризму, реалізованого за межами митної території країни – 3 832,50 млн грн.

Визначити:

- купівельні фонди туристського призначення, млн грн;
- ємність туристського ринку, млн грн.

Завдання 3

Доходи населення області на одну особу – 2 802,2 грн.

Частка витрат туристського призначення у загальному обсязі витрат населення області – 8 %.

Темпи приросту грошових доходів населення області – 3 %.

Коефіцієнт еластичності попиту споживачів на туристичні послуги від доходів – 1,14.

Чисельність постійного населення області – 8 тис. осіб.

Визначити:

- обсяг купівельних фондів в частині туристського призначення у плановому році, грн;
- загальний обсяг купівельних фондів населення в плановому році, тис. грн.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Тема 10

Підприємницька діяльність в туризмі та готельно-ресторанному господарстві як основа задоволення потреб споживачів

Питання для обговорення

1. Підприємницька діяльність в туризмі та готельно-ресторанному господарстві.
2. Аналіз статистичних даних щодо реєстрації підприємств в Україні.

Завдання 1

Оформити таблицю та проаналізувати структуру й динаміку кількості юридичних осіб щодо організаційно-правових форм господарювання в Україні за 2012, 2015, 2020 та поточний роки (URL: http://www.ukrstat.gov.ua/edrpoу/ukr/EDRPU_2020/ks_opfg/ks_opfg_0120.htm). Графічно, за допомогою колової діаграми, відобразити структуру юридичних осіб за організаційно-правовими формами, зазначеними в таблиці за 2020 рік.

Таблиця 3.1 – Вихідні дані

Показники	2012 р.	%	2015 р.	%	2020 р.	%	Поточний рік	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Усього юридичних осіб, у тому числі:		100		100		100		100
– приватне підприємство;								
– державне підприємство;								
– комунальне підприємство;								
– іноземне підприємство;								
– акціонерні товариства;								
– товариство з обмеженою відповідальністю;								
– товариство з додатковою відповідальністю;								
– повне товариство;								
– інше								

Завдання 2

Виконати завдання, аналогічне до першого, обравши дані по області України (за варіантом РГР) (наприклад, Харківська обл.). (URL:

<http://kh.ukrstat.gov.ua/index.php/dani-pro-kilkist-sub-iektiv-yedrpou/kilkist-sub-iektiv-yedrpou-za-orhanizatsiino-pravovymu-formamu-hospodariuvannia>). Можна змінювати періоди у разі відсутності даних за задані періоди на статист. сайтах області.

Завдання 3

Проаналізувати структуру колективних засобів розміщення (усього) щодо типів суб'єктів господарювання, відобразити за допомогою стовпчикової діаграми (табл. 3.2), (вихідні дані зі статистичної збірки «Колективні засоби розміщення в Україні у __ році).

Таблиця 3.2 – Вихідні дані

Показники	2015 р.			2020 р.			Поточний рік		
	Всього	Юр. осіб	ФОП	Всього	Юр. осіб	ФОП	Всього	Юр. іб	ФОП
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Колективні засоби розміщення, усього									
1.1. Готелі та аналогічні засоби розміщення, всього:									
– готелі;									
– хостели;									
– агроготелі;									
– гуртожитки для приїжджих;									
– туристичні бази, гірські притулки, студентські літні табори, інші місця для тимчасового розміщення									
1.2. Спеціалізовані засоби розміщення:									
– санаторії;									
– дитячі санаторії;									
– пансіонати з лікуванням;									
– дитячі заклади оздоровлення цілорічної дії, дитячі центри;									
– санаторії-профілакторії;									
– бальнеологічні лікарні, грязелікарні, бальнеогрязелікарні (включно дитячі);									
– будинки відпочинку;									
– пансіонати відпочинку;									
– бази відпочинку, інші заклади відпочинку (крім турбаз);									
– оздоровчі заклади 1-2 денного перебування									

Тема 11

Початок ведення підприємницької діяльності. Реєстрація підприємства

Питання для обговорення

1. Альтернативи зберігання та примноження заощадження.
2. Підприємницькі здібності особистості.
3. Реєстрація підприємства.

Довідковий матеріал

Відсоток – це дохід у грошовій формі, що виплачується кредитору за користування його коштами.

Простий відсоток нараховується виходячи зі ставки відсотка та вихідної суми незалежно від накопиченого доходу. Така схема відповідає випадку, коли прибуток від вкладу періодично виплачується позичальником і відразу вилучається кредитором.

Складний відсоток нараховується виходячи зі ставки відсотка та суми, накопиченої на рахунку до початку чергового періоду з урахуванням накопиченого доходу. Така схема відповідає випадку, коли прибуток від вкладу періодично виплачується позичальником, але не вилучається кредитором, а залишається в позичальника, збільшуючи суму позики.

Завдання 1

Проаналізувати власні спроможності до підприємницької діяльності.

Завдання 2

Розглянути процес реєстрації бізнесу в середовищі «Дія».

Завдання 3

Вкладення у бізнес 100 000 ум. од. забезпечить 9 000 ум. од. щорічно. Є можливість розмістити цю суму на депозиті під 7,25 % річних. Що вигідніше?

Завдання 4

Розрахувати дохід від депозиту 1 000 ум. од. на рахунок у банку строком на 5 років за ставкою 12 % річних за простими та складними відсотками.

Тема 12

Визначення потреби капіталу, необхідного для початку підприємницької діяльності

Питання для обговорення

1. Потреба капіталу. Статутний фонд підприємства.
2. Джерела залучення капіталу.

Завдання 1

Підприємець розпочинає свого справу. Він підрахував, що для цього йому потрібно (табл. 3.3):

- взяти в оренду приміщення, сплачуючи щомісячно по G_01 грн;
- купити певне обладнання, прилади, устаткування тощо, витративши на це G_02 грн;
- найняти кваліфікованих працівників, сплачуючи їм щомісяця (з урахуванням обов'язкових відрахувань в державні соціальні фонди) по G_n грн;
- купувати матеріали, сировину, паливо тощо, сплачуючи за це щомісячно $G_{с-м}$ грн;
- витратити на рекламу щомісяця по G_i грн.

Підприємець підрахував, що з певного місяця, який зазначений у завданні, він почне отримувати чистий прибуток, виготовляючи щомісяця по N виробів, від реалізації кожного отримуючи (після сплати всіх податків та зборів) чистий прибуток P грн. У підприємця є також власний капітал $ВК$, який він збирається вкласти в бізнес, величина якого також наведена в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Вихідні дані

Номер варіанта	Г, тис. грн (за січень)				
	G_01	G_02	G_n	$G_{с-м}$	G_i
1	2	3	4	5	6
1	50	200	10	23	8
2	55	189	8	32	9
3	48	190	9	27	10
4	54	201	7,9	30	9
5	53	220	9	25	10
6	53	230	8	24	11
7	47	245	9	23	6
8	45	264	7	22	5
9	39	264	8	21	4
10	50	234	9	20	7
11	47	245	7	24	5
12	48	276	8	32	7
13	46	300	9	28	6
14	63	276	7	29	7
15	64	285	6	43	5
16	63	257	7	23	6
17	54	265	8	24	7
18	60	277	6	37	8
19	46	321	8	38	7
20	47	312	9	35	6

Продовження таблиці 3.3

1	2	3	4	5	6
21	48	303	6	25	4
22	49	308	7	26	3
23	50	298	8	27	4
24	53	287	7	28	5
25	52	290	6	29	6
26	47	274	10	32	7
27	39	265	11	30	6
28	40	287	12	31	3
29	41	250	13	32	4
30	42	220	14.	33	5

Таблиця 3.4 – Вихідні дані

Номер варіан- та	Г	К1січ.	К2 лют.	К3 бер.	К4 квіт.	К5 трав.	К6 черв.	К7 лип.	К8 серп.	К9 вер.	К10 жовт.	К11 лист.	К12 груд.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1–5	Го1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Го2	1	1,2	1,4	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Гн	1	1	1,1	1	0,95	1	1	1,2	1,2	1,1	1,3	1,1
	Гс-м	1	0	0	1	1,2	1,2	1,3	1,2	1,4	1,1	1,5	1,6
	Гі	1	1	1	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	0,2	0	0
6–10	Го1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Го2	1	1,2	1,4	1,5	1	0	0	0	0	0	0	0
	Гн	1	1	1,1	1	0,95	1,1	1	1,3	1,2	1,2	1,1	1,3
	Гс-м	1	1	0	1,1	1,1	1,5	0,9	1,2	1,4	0,98	1,5	1
	Гі	1	2	2	1	0,7	0,3	0,4	0,3	0,2	0,2	0,1	0
11–15	Го1	1	1,1	1	1	1	1,2	1,1	1	1	1,1	1	1,1
	Го2	1	1,6	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0
	Гн	1	1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
	Гс-м	1	1	0	1,1	1,1	1,5	0,9	1,2	1	1	1	1
	Гі	1	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0

Продовження таблиці 3.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
16–20	Го1	1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
	Го2	1	3	1	1,3	0	0	0	0	0	0	0	0
	Гн	1	0,8	0,8	0,8	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
	Гс-м	1	1	0	1,1	1,1	1,5	0,9	1,2	1	1	1	1
	Гі	1	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0
21–25	Го1	1	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
	Го2	1	3	1	1,3	0	0	0	0	0	0	0	0
	Гн	1	0,7	0,7	0,7	1,13	1,13	1,13	1,1	1,1	1,13	1,13	1,13
	Гс-м	1	1	0	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
	Гі	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
26–30	Го1	1	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
	Го2	1	1,5	1,9	1,6	1,2	0	0	0	0	0	0	0
	Гн	1	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
	Гс-м	1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
	Гі	1	1	1	1	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0

Таблиця 3.5 – Вихідні дані

Номер варі- анта	Р грн	N. тис. шт. (по місяцях)										ВК, тис. грн
		4-й	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й	10-й	11-й	12-й		
1	2	3	4	5	6	7	8	10	11	12	13	
1	50	0	1	1,1	1,1	1,14	1,2	2,3	2,4	2,5	1 000	
2	51	0	0	1	1,05	1,1	1,15	2,15	2,17	2,2	1 100	
3	52	0	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	2,1	2,1	2,1	1 050	
4	53	0,2	1	1,1	1,2	1,2	1,3	1,3	2,3	2,3	890	
5	54	0,1	0,4	0,6	0,8	1	1,4	2,6	2,7	2,7	700	
6	55	0,2	0,3	0,5	0,6	0,8	1	2,7	2,9	3	800	
7	56	0	0,6	0,9	1,3	1,6	1,6	2,6	2,8	3	1 200	
8	57	0,1	0,3	1	2	2	2	2,8	2,9	3	1 260	
9	58	0	1	2	3	3	3	3,9	4	4	600	
10	58	1	1,1	1,3	1,3	1,4	1,4	3,5	3,5	3,5	890	
11	60	0	0	1	1	1	1	3	3	3	1 600	
12	61	0,1	1,1	1,1	1,1	1,3	1,32	3,33	3,34	3,35	1 090	
13	62	0	0	1,2	1,5	1,1	1,5	4,5	4,7	4,72	1 000	
14	63	0	1,15	1,15	1,25	1,25	1,25	3,25	3,15	3,15	700	

Продовження таблиці 3.5

1	2	3	4	5	6	7	8	10	11	12	13
15	64	0,2	1	1,19	1,29	1,29	1,39	3,39	3,39	3,39	1 300
16	65	0,1	0,3	0,6	0,8	1	1,4	3,6	3,9	3,9	1 280
17	66	0,2	0,31	0,51	0,61	0,81	1	3,7	4	4,1	900
18	64	0	0,65	0,95	1,35	1,65	1,65	3,65	4,1	4,1	1 500
19	63	0,1	0,3	1,1	2,1	2,1	2,1	4,1	4,2	4,2	1 200
20	62	0	1	2	3,1	3,1	3,1	4,1	4,1	4,1	1 600
21	61	1	1,12	1,32	1,32	1,42	1,42	4,52	5,52	5,6	1 300
22	60	0	0	1,2	1,3	1,3	1,4	4,5	4,5	4,5	2 000
23	58	1,1	1,14	1,34	1,34	1,44	1,44	4,5	4,7	4,9	1 890
24	56	0	0	0	2	2	2	4	4,2	4,2	1 600
25	54	0,1	1,1	1,15	1,15	1,35	1,35	4,1	4,35	4,5	1 290
26	53	0	0	1,29	1,59	1,91	1,95	4,5	4,6	5	1 000
27	49	0	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	3	4	5	700
28	48	0,2	1	1,15	1,25	1,25	1,35	4	5	6	1 350
29	47	0,1	0,3	0,61	0,81	1	1,41	2	3	4	1 290
30	45	0,2	0,41	0,71	0,61	0,81	1,1	2	4	6	1 200

Хід роботи

1. Із урахуванням значень коефіцієнтів K_i (див. табл. 3.4) розрахувати помісячні витрати підприємця протягом року, які необхідно здійснити для реалізації комерційної ідеї:

$$\Gamma = \Gamma_n + \Gamma_{с-м} + \Gamma_o + \Gamma_i. \quad (3.1)$$

2. Побудувати графік змінювання помісячних витрат підприємця (у Microsoft Office Excel).

3. Розрахувати помісячний чистий прибуток, який буде отримувати підприємець з певного часу у випадку реалізації комерційної ідеї, відобразити його на графіку (див. рис. 3.5).

4. Визначити величину стартового капіталу, необхідного для початку бізнесу.

5. З врахуванням величини власного капіталу побудувати у масштабі графік покриття потреби в капіталі у часі.

6. Розрахувати величину покриття потреби капіталу, необхідного для реалізації комерційної ідеї.

7. Підрахувати, яку загальну величину чистого прибутку може отримати підприємець з моменту його появи до кінця року, а також розрахувати середньомісячний прибуток. Це можна зробити, якщо загальну величину чистого прибутку розділити на число місяців, протягом яких підприємець отримує цей прибуток.

8. Підрахувати, за скільки місяців підприємець може повернути позику (тобто величину покриття потреби в капіталі), якщо прийняти, що із середньомісячного прибутку на повернення позики підприємець буде використовувати 30–50 % від його величини (табл. 3.6, 3.7).

Таблиця 3.6 – Щомісячні витрати

Місяць	Го1	Го2	Гн	Гс-м	Гі	Го1	Разом
Січень							
Лютий							
Березень							
Квітень							
Травень							
Червень							
Липень							
Серпень							
Вересень							
Жовтень							
Листопад							
Грудень							
Всього							

Таблиця 3.7 – Щомісячний чистий прибуток

Місяць	Сума, тис. грн
Квітень	
Травень	
Червень	
Липень	
Серпень	
Вересень	
Жовтень	
Листопад	
грудень	
Всього	

Завдання 2

Три засновники акціонерного товариства внесли певну частку майна у різних формах. Розрахувати розмір статутного капіталу та розподілити акції між учасниками, якщо номінальна вартість акції 500 ум. од. (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Вихідні дані

Засновники	Внески			
	Грошові кошти, ум. од.	Цінні папери		Основні засоби (майно), ум. од.
		Кількість од.	Вартість, ум. од.	
Засновник 1 (106 000)	100 000	10	600	–
Засновник 2 (101 500)	100 000	6	250	–
Засновник 3 (250 000)	50 000	–	–	200 000

Завдання 3

Засновниками акціонерного товариства є юридичні та фізичні особи з часткою участі $\frac{3}{4}$ та $\frac{1}{4}$ відповідно. Номінальна вартість акції 10 000 ум. од.

Юридичні особи здійснили внески у вигляді майна – обладнання на суму 1 млн ум. од., будівлі та споруди на суму 1,3 млн ум. од., транспортні засоби на суму 700 тис. ум. од..

Фізичні особи здійснили внески у грошовому вигляді 700 тис. ум. од. та 300 тис. ум. од. Визначити розмір статутного капіталу, кількість акцій всього, в т. ч. простих та привілейованих (25 %).

Завдання 4

Акціонерне товариство має статутний капітал у розмірі 20 000 акцій по 10 000 грн.

Частку прибутку (150 млн грн) було вирішено додати до статутного капіталу без зміни кількості акцій. Визначити номінал акції після збільшення уставного капіталу.

Тема 13

Планування на підприємствах готельно-ресторанного господарства. Експлуатаційна (виробнича) програма

Питання до обговорення

1. Виробнича програма виробничих підприємств.
2. Експлуатаційна програма готельних підприємств.

13.1 Виробничі підприємства

Виробнича програма (план виробництва і реалізації продукції) Впр – це система адресних завдань з виробництва і доставки продукції споживачам у розгорнутій номенклатурі, асортименті, відповідної якості і у встановлені терміни згідно з договорами.

Виробнича потужність підприємства (ВП) характеризує максимальну кількість продукції відповідної якості та асортименту, яка може бути вироблена

ним за одиницю часу при повному використанні основних виробничих фондів при оптимальних умовах їх експлуатації.

Виробнича потужність підприємства (ВП):

$$ВП = (K_o \times Z_m \times T_z \times D_p \times (1 - P_p)) \div T_e, \quad (3.2)$$

де K_o – кількість однакових одиниць обладнання;

Z_m – кількість змін на виробництві;

T_z – тривалість зміни;

D_p – кількість робочих днів на рік;

P_p – коефіцієнт простоїв обладнання з різних причин;

T_e – трудомісткість (час виготовлення одиниці виробу).

Завдання 1

Визначити виробничу потужність підприємства і його виробничу програму, якщо відомо:

- кількість однакових одиниць обладнання – 30;
- час виготовлення одиниці продукції – 0,35 год;
- режим роботи підприємства двозмінний;
- тривалість зміни 8,2 год;
- робочих днів у звітному році 242;
- простої обладнання у поточних ремонтах – 3,5 % номінального річного фонду часу їхньої роботи;
- коефіцієнт використання виробничих потужностей – 0,91.

Завдання 2

Визначити розмір виробничої потужності підприємства й ступінь її використання, якщо відомо:

- на підприємстві 40 однакових одиниць обладнання;
- річний випуск продукції 115 500 виробів (ВПр);
- режим роботи – двозмінний;
- тривалість зміни 8 год;
- кількість робочих днів у році 258;
- регламентовані простої устаткування 4 % режимного фонду часу;
- трудомісткість виготовлення одного виробу 1,2 години.

13.2 Готельні підприємства

Експлуатаційна програма засобу розміщення складається з урахуванням кількості місць для розміщення (проживання) гостей, передбаченої на плановий період. Вона виражається в натуральних і вартісних показниках.

Натуральним показником експлуатаційної програми є кількість людинодіб (місце-днів, ліжко-діб), а вартісним – виторг (дохід) від реалізації послуг з розміщення клієнтів.

Експлуатаційна потужність готельного господарства – це максимально можливий річний (добовий) обсяг надання послуг за категоріями номерів при умові максимального використання основних засобів та виробничої площі номерів, застосовуючи прогресивні технології в організації виробництва готельних послуг.

Основні натуральні показники експлуатаційної діяльності готелю:

Одноразова місткість

$$O_m = K_{ном} \times K_m, \quad (3.3)$$

де $K_{ном}$ – кількість номерів кожної категорії;

K_m – кількість місць у номері кожної категорії.

Пропускна спроможність можлива

$$ПС_m = O_m \times D, \quad (3.4)$$

де D – кількість днів роботи на рік.

Простої з різних причин

$$П_p = (K_{ном.к.р.} \times K_{м.к.р.}) \times K_{д.к.р.} + (K_{ном.п.р.} \times K_{м.п.р.}) \times K_{д.п.р.}, \quad (3.5)$$

де $K_{ном.к.р.}$ та $K_{ном.п.р.}$ – кількість номерів кожної категорії, які перебувають на капітальному або поточному ремонті;

$K_{м.к.р.}$ та $K_{м.п.р.}$ – кількість місць у кожному номері, який перебуває на капітальному або поточному ремонті;

$K_{д.к.р.}$ та $K_{д.п.р.}$ – тривалість капітального або поточного ремонту, днів.

Пропускна спроможність планова

$$ПС_{пл} = ПС_m - П_p, \quad (3.6)$$

Запланований обсяг послуг

$$ОП_{пл} = ПС_{пл} \times K_{зав.пл}, \quad (3.7)$$

де $K_{зав.пл}$ – коефіцієнт завантаження плановий.

Завдання 3

Визначити основні натуральні та вартісні показники експлуатаційної програми готелю, який працює цілорічно.

Розрахувати валовий та чистий прибуток, якщо собівартість становить 80 % від доходу, податок на прибуток – 18 % (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Вихідні дані

Показники	Значення	Вартість доби проживання у номері, грн
Кількість номерів в готелі:		–
– одномісних;	32	540
– двомісних;	153	700
– двомісних напівлюксів;	16	1 000
– двомісних люксів;	12	1 300
– двомісних апартаментів	5	1 600
Завантаження номерного фонду, %	74	–

Завдання 1

Кількість номерів: одномісних – 40, у тому числі: президентські апартаменти – 6, апартаменти – 8, «люкс» – 16, «напівлюкс» – 10. Першої категорії: однокімнатні одномісні – 90, однокімнатні двомісні – 50.

Кількість номерів у капітальному ремонті, всього – 10, у тому числі «напівлюкс» – 10.

Кількість номерів у поточному профілактичному ремонті всього – 44, у тому числі: «люкс» – 2, однокімнатні одномісні – 32, однокімнатні двомісні – 10; тривалість поточного ремонту – 6 днів. Фактично надано за рік 76 860 людино-діб.

Розрахувати:

- одноразову місткість готелю;
- можливу пропускну спроможність готелю;
- час простою номерного фонду (людино-діб) із різних причин;
- пропускну спроможність плану готелю;
- коефіцієнт завантаження готелю в звітному році.

Завдання 2

Вихідні дані: кількість інвентарних місць в експлуатації на початок планового року – 205, збільшення номерного фонду: з 1 травня – 45 місць, з 1 червня – 20 місць. Простої у зв'язку з ремонтом – 8 200 людино-діб. Готель працює протягом сезону (з травня по жовтень) 6 місяців (184 дні).

Розрахувати:

- можливу пропускну спроможність у плановому періоді;
- пропускну спроможність у плановому періоді.

Тема 14

Планування на підприємствах готельно-ресторанного господарства. Експлуатаційна (виробнича) програма

Заклади ресторанного господарства

Виробнича програма закладу ресторанного господарства – це план випуску продукції в натуральному вираженні: обідньої продукції – у стравах, іншої продукції власного виробництва – в одиницях, властивих тому чи іншому виду виробів кулінарної або кондитерської продукції (штуках, кілограмах ін.).

Пропускна спроможність закладу ресторанного господарства, осіб (зала для прийому їжі):

$$PC_{рест} = \frac{M \times D_{рест} \times T_{рест}}{T_o}, \quad (3.8)$$

де M – кількість місць у залі;

$D_{рест.}$ – кількість днів роботи закладу на рік;

$T_{рест.}$ – кількість годин роботи закладу на добу;

T_o – середня тривалість перебування гостя у ресторані, годин.

Обіговість місця у торговому залі закладу ресторанного господарства

$$O_m = K \div M, \quad (3.9)$$

де K – кількість обслужених споживачів, осіб;

M – кількість місць у залі.

Коефіцієнт обіговості місця у торговому залі закладу ресторанного господарства

$$K_o = O_f \div O_p, \quad (3.10)$$

де O_f – обіговість місця фактична, разів;

O_p – обіговість місця розрахункова, разів.

Виробнича потужність кухні закладу ресторанного господарства

$$ВП_{кух} = \frac{(T_k - P_p) \times \epsilon_{заг} \times K_{з.к} \times D}{\zeta_{пр} \times \epsilon_{стр}}, \quad (3.11)$$

де T_k – тривалість роботи кухні за зміну, хв;

D – кількість днів роботи закладу на рік;

P_p – тривалість простоїв на добу, хв ;

$\epsilon_{заг}$ – загальна ємність варильних котлів та іншого посуду, л;

$K_{з.к}$ – коефіцієнт заповнення котлів та іншого посуду;

$\zeta_{пр}$ – цикл приготування (варіння) страви, хв;

$\epsilon_{стр}$ – ємність однієї першої страви (порції), л.

Завдання 1

Визначити виробничу потужність кухні кафе.

Розрахувати коефіцієнт використання виробничої потужності кухні у поточному році.

Обґрунтувати резерви підвищення виробничої потужності кафе у плановому році та кількісно оцінити їх, якщо:

– кількість робочих днів кафе у плановому році зросте до 353;

– кухня працюватиме 12 год на добу;

- тривалість простою за організаційно-технічних причин залишиться на рівні звітнього року;
- середня тривалість одного виробничого циклу виготовлення страв скоротиться на 15 хв.

Таблиця 3.10 – Вихідні дані

Показники	Значення показників
Час роботи кухні на добу, год	8,0
Загальна ємність варильних котлів, л	370,0
Рівень завантаження котлів, %	80,0
Середня тривалість одного циклу варіння, хв	185,0
Ємність першої страви, л	50,5
Простої устаткування за організаційно-технічних причин, хв	60,0
Кількість робочих днів підприємства за рік	300
Кількість виробництва перших страв, тис.	374

Завдання 2

Кафе уклало угоду з туристично-екскурсійним бюро щодо обслуговування груп туристів на маршруті і надання їм комплексних обідів.

У звітньому році (до укладання угоди) кафе на 40 місць працювало в режимі з 11⁰⁰ до 22⁰⁰ год, коефіцієнт заповнення торгового залу протягом дня становив 0,6 при середньому нормативі обслуговування одного споживача 30 хв, кафе обслуговувало за день у середньому 695 осіб, тривалість роботи у звітньому році – 310 днів.

Визначити приріст обсягів обслуговування споживачів кафе у плановому році,

Визначити приріст коефіцієнта використання пропускної спроможності торгового залу кафе у плановому році, якщо додатково до існуючого контингенту відвідувачів передбачається обслужити 45 груп туристів чисельністю по 36 осіб у кожній.

Завдання 3

Обсяг продажів закладу харчування в базовому році склав 200 тис. од. Режим роботи закладу харчування в базовому році – 325 днів, середньоденна кількість відвідувачів становила 300 осіб.

На наступний рік заплановано приріст чисельності відвідувачів в розмірі 15%, очікуваний коефіцієнт зміни кількості страв, що споживаються в середньому на одного споживача – 1,05. Режим роботи на плановий рік складатиме 300 робочих днів.

Розрахувати обсяг продажу закладу харчування на плановий рік.

Завдання 4

У звітному році кафе на 40 місць працювало в режимі з 11⁰⁰ до 22⁰⁰ год, середній норматив обслуговування одного споживача 30 хв, кафе обслуговувало за день у середньому 695 осіб, тривалість роботи у звітному році - 310 днів. Визначити приріст коефіцієнта використання пропускної спроможності торгового залу кафе у плановому році, якщо додатково до існуючого контингенту відвідувачів передбачається обслужити 45 груп туристів чисельністю по 36 осіб у кожній.

Завдання 5

У звітному році кафе працювало 300 днів за режиму роботи з 900 до 2300, простої за організаційно-технічними причинами в день становили в середньому 2 год, кількість місць у торговому залі – 60, середня тривалість обслуговування одного споживача – 18 хв. На підставі досліджень, що проведені спеціалістами з маркетингу, зростання кількості споживачів у плановому році може досягти 10 % від обсягів обслужених у попередньому році.

Визначити зміни коефіцієнта обіговості місць ТОВ у плановому році, якщо у звітному році фактично було обслужені 650 тис. осіб. Сформулювати перелік можливих резервів підвищення обіговості місць у торговій залі.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Економіка готельно-ресторанного господарства : дистанційний курс дисципліни [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://dl.kname.edu.ua/course/view.php?id=721>, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.
2. Александрова С. А. Економіка готельно-ресторанного господарства [Електрон. ресурс] : навч. посіб. / С. А. Александрова, Л. В. Оболенцева, В. Ю. Світлична. – Електрон. текст. дані. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. – 142 с. – Режим доступу: <https://eprints.kname.edu.ua/61773/1/Александрова%20навч.%20посіб.%20pdf.pdf>, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.
3. Економічна теорія [Електрон. ресурс] : посібник / за заг. ред. Є. М. Воробйова. – Електрон. текст. дані. – Харків, 2003. – 704 с. – Режим доступу: https://koha.kname.edu.ua/cgi-bin/koha/opacdetail.pl?biblionumber=5298&query_desc=kw%2Cwrdl%3A%20макроекономіка, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.
4. Якобчук В. П. Економічна теорія : навч. посіб. [Електрон. ресурс] / В. П. Якобчук. – Електрон. текст. дані. – Київ : Ліра, 2015. – 408 с. – Режим доступу: https://koha.kname.edu.ua/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=128107&query_desc=kw%2Cwrdl%3A%20макроекономіка, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.
5. Мікроекономіка і макроекономіка [Електрон. ресурс] : підручник / за заг. ред. Будаговської С. – Електрон. текст. дані. – Київ, 2001. – 517 с. – Режим доступу: https://koha.kname.edu.ua/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=9764&query_desc=kw%2Cwrdl%3A%20макроекономіка, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.
6. Макроекономіка [Електрон. ресурс] : навч. посіб. / за заг. ред. В. П. Решетило. Електрон. текст. дані. – Харків, ХНАМГ, 2013. – 224 с. – Режим доступу: https://koha.kname.edu.ua/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=74155&query_desc=kw%2Cwrdl%3A%20макроекономіка, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.
7. Городня Т. А. Економіка туризму: теорія і практика [Електрон. ресурс] : навч. посіб. / Т. А. Городня, А. Ф. Щербак. – Електрон. текст. дані. – Київ : Кондор, 2012. – 436 с. – Режим доступу: <http://catalog.puet.edu.ua/opacunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:189702/Source:default>, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.
8. Самодай В. П. Стратегія розвитку підприємств туристичного та готельно-ресторанного бізнесу в умовах глобалізації [Електрон. ресурс] / В. П. Самодай, А. Ю. Сахно // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Екон. науки. – 2016. – № 2. – С. 44–50. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.

9. Основи підприємницької діяльності : методичні рекомендації до самостійної роботи для студентів економічних спеціальностей денної форми навчання / [уклад. : В. В. Попова, М. А. Коваленко]; Національна академія статистики, обліку та аудиту. – Київ : НАСОА, 2015. – 36 с.

10. Державна служба статистики України [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.

11. Світовий банк в Україні [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org>, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.

12. Міжнародний валютний фонд [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <http://www.imf.org> МВФ, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.

13. Ставки, індекси, тарифи [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані. – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/>, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.

14. Міністерство фінансів України [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <https://www.mof.gov.ua/uk>, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.

15. Всесвітня туристична організація [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <http://www.unwto.org/>, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.

16. Законодавча база України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.

17. Асоціація індустрії гостинності України [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <https://aigu.org.ua/>, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.

18. Асоціація готелів та курортів України [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <https://uhra.com.ua/>, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.

19. Українська ресторанна асоціація [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <https://www.uara.org.ua/>, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.

20. Національна ресторанна асоціація [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <https://nraua.org/>, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.

21. Міжнародна організація праці [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2609-labour>, вільний (дата звернення: 09.10.2023). – Назва з екрана.

Електронне навчальне видання

Методичні рекомендації
до проведення практичних занять і організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«ЕКОНОМІКА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА»

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
всіх форм навчання зі спеціальності 241 – Готельно-ресторанна справа)*

Укладачі: **АЛЕКСАНДРОВА** Світлана Анатоліївна,
СВІТЛИЧНА Вікторія Юріївна

Відповідальний за випуск *Л. В. Оболенцева*

Редактор *О. А. Норик*

Комп'ютерний верстання *В. Ю. Світлична*

План 2023, поз. 485М

Підп. до друку 30.11.2023. Формат 60 × 84/16.
Ум. друк. арк. 2,2.

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: office@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017